

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №86
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«06» қыркүйекке 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «05» қыркүйек күні 21 сағаттан «06» қыркүйек күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 05.09.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Ботаева М.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «06» қыркүйекке
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 21-26 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 15-20 градус жылы.
Күнгей Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, күндіз 21-26 градус жылы.
Теріскей Алатау	Жауын-шашынсыз. Шығыс желі 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 21-26 градус жылы.
Жетісу Алатау	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 16-21 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 6-11, күндіз 14-19 градус жылы
Қырғыз Алатау	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-батыстан соғатын жел солтүстік-батысқа ауысады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 11-16, күндіз 28-33 градус жылы болады.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-батыстан соғатын жел солтүстік-батысқа ауысады, күші 9-14, күндіз кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 11-16, күндіз 28-33 градус жылы болады.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 19-24 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Шығыстан жел соғады, күші 8-13 м/с. Ауа температурасы түнде 17-22, күндіз 29-34 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (0,0-9,0 мм), найзағай. Жел солтүстік-батыстан, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 22-27 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Жел шығыстан, оңтүстік-шығыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 5, күндіз 25-30, кей жерлерде 15-20 жылы.
Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-шығыстан соғатын жел оңтүстік-батысқа ауысады 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 32-37 жылы.
Қазақстандық Алтай	Жауын-шашынсыз. Жел шығыстан, оңтүстік-шығыстан 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 7-12, кей жерлерде 15-20 жылы, күндіз 32-37, кей жерлерде 27 жылы.

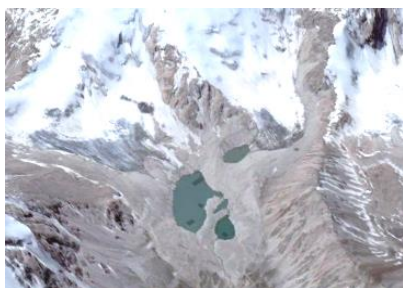
2022 жылғы 05 қыркүйектегі жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен үш тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Кіші Алматы өзені – Мыңжылқы өзені 2 см-ге, Тұйықсу ГБ-де 4 см-ге, Талғар өзені – Талғар ГБ-де 1 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 6°C-дан 19°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Үлкен Алматы көлінің су деңгейі 9 см-ге көтерілді. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4330 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Тарихи анықтама

1982 жылы 8 қыркүйекте Сарықан өзені алабында (Жетісу Алатауы) сел қалыптасты. Бұл селдің табиғатын Қазақ гидрометқызметі зерттеді (Қазақ ғылыми-зерттеу гидрометеорологиялық институты сел гидрографиялық партиясымен бірлесіп). Селдің пайда болу себебі мұздық тілінде 3225 м биіктікте орналасқан Көккөл көлінің ішінара ақтарылу нәтижесінде болды (жоғарғы сурет). Бұрын ағын көлден мұзды, тоңды мореналық топырақтардан құралған жер асты үңгірі арқылы өтіп жатты. Мұз жиынтығының ішінара құлауы нәтижесінде жер асты үңгірі бітеліп, көлдегі су деңгейі көтерілді. Термикалық (жылу) және гидростатикалық факторлардың әсерінен жер асты үңгірінің ашылуы және одан кейін судың төгілуі болды. Жарылған су тасқыны шығыны 150 м³/с шамасында болды. Ұзындығы 1100 м жер телімінде шығыны 290 м³/с тасындысу селі пайда болды, ол кейіннен ұзындығы 3800 м болатын келесі тиісті жер телімінде өтті. Кейіннен сел үдерісі орташа еңісі 12° болатын ежелгі моренаның алдыңғы бөлігінде дамыды. Нәтижесінде ұзындығы 2800 м, орташа көлденең қимасы 540 м² және көлемі 1,55 млн м³ болатын ойыс пайда болды. Ойыстан шыққан кезде сел массасының тығыздығы 2190 кг/м³ болатын, балшық тас селдің максималды шығыны 1425 м³/с құрады. Ойыстан төрт шақырым жерде селдің шығыны 2300 м³/с дейін, ал сел массасының тығыздығы 2294 кг/м³ дейін өсті. Бұдан әрі аңғар еңісінің азаюы салдарынан сел жүру үдерісі бәсеңдеді, бұл селдің Сарқанд қаласына дейін қозғалу жолында көлемі 1,8 млн м³ және 0,3-0,7 м қабаты бар сел

массасының шөгуіне алып келді. Сарқанд қаласына кіре берісте селдің шығыны 300 м³/с құрады. Селдің аялдамасы қаладан 2 км төмен орналасқан. Тоқтаған сел массасында өлшемі 20 см-ден асатын тастар жоқ. Сел ірі болып саналады, бірақ сел қауіптілігі туралы уақытылы хабарлаудың арқасында ешкім зардап шеккен жоқ. Мұнда ежелгі селдер үлкенірек болды (төменгі сурет).

Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "05" қыркүйекке

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м³/с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 04.09	Мин. 05.09	08 ч. 05.09	День 04.09	Ночь 05.09	Ср. 04.09	08 ч. 05.09	Ср. 04.09	Макс. 04.09	08 ч. 05.09		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	12.5	3.5										*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017						260	259	0.33	0.53	0.25	+2	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			9.0			607	610	0.58	1.11	1.11	+4	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	15.4	11.0										*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			14.0			268	267	1.92	1.97	1.86	0	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			15.0			107	105				-1	*
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			18.0			47	47	0.08	0.08	0.08	0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			13.0			188	188	1.51	1.51	1.51	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			18.0			244	244				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			6.0			314	313	2.90	3.19	2.61	0	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ*	1471												*
12	Құмбел	Устье ГБ	2150			13.0			70	70				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			18.0			277	276	1.79	1.83	1.74	0	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			18.0			207	207	0.65	0.65	0.65	0	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			19.0			281	280	4.65	4.75	4.56	0	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			16.0			92	92	0.26	0.26	0.26	0	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			17.0			207	207				0	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			16.0			304	304				+1	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	17.5	6.7	15.0			861	868				+9	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру
«06» қыркүйекке 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Маусымдық қар сызығы жоқ. Ауа температурасының жоғарылауына байланысты мұздықтардың еруі ұлғайды. Топырақтың ылғалдануы критериалды мәннен төмен. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Күнгей Алатауы	
	Теріскей Алатауы	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Ауа температурасының жоғарылауына байланысты мұздықтардың еруі ұлғайды. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Ауа температурасының жоғарылауына байланысты мұздықтардың еруі ұлғайды. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Кей жерлерде жаңбыр (0,0-9,0 мм), найзағай. Гидрометеорологиялық жағдайлар жаңбыр генезисті селдерінің қалыптасуына ықпал етпейді.
Абай	Тарбағатай	Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Ауа температурасының жоғарылауына байланысты мұздықтардың еруі ұлғайды. Жауын-шашынсыз. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	